

3ον

“Όσο κι’ αν η Λαϊδή Μάκβεθ παρουσιάζει αρκετές ομοιότητες με το Μάκβεθ, εκείνο όμως που συγκροτεί ένα μεγάλο μέρος της

πραγματα του Κοκού υπάρχουν με κάποιον ψυχρή αγασθότητα. Στά πρώτα του νεανικά έργα πιστεύεται ότι η ψυχή αυτή της αγασθότητας στο τέλος θα υπερσχυθεί. “Εται οι ήρωες του παρ’ όλων ότι προβαίνουν στις πιο εγκληματικές πράξεις—φλογισμένοι από το πάθος της κυριαρχικής δύναμής τους—στο τέλος, βασανιζόμενοι από το ζήτημα της ψυχής αυτής, καταλήγουν στη μετανόηση. Τώρα όμως—μετά το 1601—ο Σαίξπηρ κυριαρχημένος από την αβλιότητα της ζωής αντικρούει την παντοκρατορία του Κοκού. “Ο Άμλετ του μάς το εκμυστηρεύεται. “Ο Κόσμος δεν είναι πιά γι’ αυτόν παρά ένα άγονο άκρατήριο. “Ο λαμπρός θόλος, ο χρυσοκεντημένος με φωτιές, ο αθάνατος, δεν του φαίνεται παρά ένας σωρός άτμυν μαύρος και βρομερός. Και ο άνθρωπος, αυτό το άριστούργημα της φύσης “ένα κοκαλάθισμα πηλού !” Σά συνήθεια των θλιβερών αυτών διαπιστώσεων μάς έμφανίζεται ο “Μάκβεθ”. Η τραγική ιστορία ενός ήρωα κού στο αμά του έχει διαγεγευθεί το δηλητήριο του Κοκού, που τον σπρώχνει στα άκρα της αβλιότητας και που καταλήγει σε θρασύτητα τέτοια, ώστε αντί να μετανιώσει, να τολμάει να προσκαλεί τη μοίρα να μετρηθεί μαζί της. Το Κοκού είναι τέτοιας δύναμης και έχει μέσα του τόσο έμφυθοει, που σ’ ετι φο-

δράσης του έργου είναι οι αντίθεσες τους. Και κυρίως το διαφορετικό φέροισμ τους πριν και μετά από το φόνου του βασιληά Δώγκαν. Πριν από το φόνου η Λαϊδή προβάλλει αποφασιστική, άκατάβλητη, άσυγκλητή, κωνική. Δεν την τρομάζει ο φόκος. Είδαμε ότι τά ευγενικά γυναικεία αισθηματά της εκποιστηκαν άμέσως από την κυριαρχική δύναμη του πάθος της και έκπληρωσει το ιδανικό της ζωής της. “Εται δεν την τρομάζει ή φοικαλεότητα του εγκλήματος. “Αντίθετα ο Μάκβεθ, όσο κι’ αν αύθιεται ο πρώτος συνέλαβε την ιδέα του φόνου, όσο έντονο κι’ αν είναι το πάθος της φιλοδοξίας του και ή συναίσθηση της δύναμής του και της υπεροχής του, τώρα μπροστά στην ιδέα και μόνον του φόνου συγκλονίζεται ολόκληρος και κατέχειται από παράξενους φόβους. Παράξενους και τρομερούς. Ούτε ο ίδιος δεν μπορεί να τους εξηγήσει. Το μόνο που αντιλαμβάνεται είναι ότι : «οι φόβοι που τά πιαστά τά πράγματα μάς δίνουν είναι άσυγκριτα μικρότερα από τους φόβους που ή φριχτή φαντασία μάς δίνει». “Η φαντασία του είναι ετι τώρα τον άντικρατεί από την έκτέλεση του φόνου. “Η φαντασία του συλλαμβάνει τη βδελυρή γυδασιότητα της πράξης. “Η φαντασία του, που τον φέρνει σε επαφή με υπερφυσικές ιδέες και που τον πλημμυρίζει με υπερφυσικούς φόβους, άντιμάχεται τώρα με το πάθος της φιλοδοξίας του, με την άδάσαστη δύναμη του και ιδιαίτερα με τις συνεδητές του εκείνης ήθικες άρχές της άνηθικότητας, που τον σπρώχνουν στο εγκλημα. “Η πάλη είναι φοβερή.

Τρεις μικρές κομπάρζες του κ. Η. Έγγονόπουλου για την κωμωδία “Ο κόσμος άνάτοκος”.

που από ο εγκλημα—μάς λείπει ο Μπράντλεϋ—και που είναι ή διαμαρτυρία του Βοδύτερου του έαυτού, φαίνονται στη γυναικία του πλάσματά του νευρικό φόνου και μερικες φορές κι’ απ’ αυτόν τον ίδιο αποδίδονται στο φόνου της εκδίκησης ή στην άηπουσία του κινδύνου που διατρέχει. “Ο συνεδητός ή ο σκεπτόμενος έαυτός του, σά να τοίμε, κινείται κύρια άνάμεσα σέ στοχασμούς της έξωτερικής έπιτυχίας ή άποτυχίας, ενώ ή έσωτερική του φύση συνταράσσεται σπασμωδικά από τη συνείδηση”. Στο σημείο αυτό βρίσκεται το κέντρον του Μάκβεθ. “Η μοίρα του από δώ ρυθμίζεται. “Η άδυναμία του να νιώσει τον έαυτό του τον φέρνει στην κατατροφή. Μά ή διπλή του φύση. Δεν είναι ένας άπλοος χαρακτήρας όπως ή Λαϊδή Μάκβεθ. Στο εγκλημα δεν προχωρεί τυφλωμένος από το πάθος της καλής του φύσης βρίσκονται σέ ένέργεια. Τις αισθάνεται, ολόκληρος και στο σώμα και στο πνεύμα ταράσσεται. Δεν τις νοεί όμως. Αυτό είναι ή κωμωχία του. Για τους λόγους αυτούς ο Μάκβεθ ένέργει το φόνου, όπως είπαμε, σά να του ήταν ένα άπλοος καθήκον—όπως στοχαστικά παρατηρεί ο Μπράντλεϋ. “Αν όλα αυτά τά σημεία δεν άπεδοθούν στην παράσταση, τότε το αισθητικό αποτέλεσμα δεν είναι διαφορετικό από ετι θα μάς έδινε ή παράσταση ενός μελοδραματικού έργου με ήθικω περιεχόμενο. “Η ψυχική άγωνία, ή πνευματική άσχηγία, το βαθύτερο ανθρώπινο ένδιαφέρον και ή γοητεία του άκροστού σέ κάθε μεγάλη τραγωδία πηγάζει από την παρακολούθηση των λυγρών, δυνάμεων που συγκρούονται και που άνάμεσα τους ένας ήρωας δράστης μαζί και θύμα, άγωνίζεται για λύτρωση ή για γαμό. “Ενα τέτοιο έργο ζωντανεύεται από σκηνης μόνον όταν ο σκηνοθέτης συλλάβει βαθειά και άπεδώσει έντονα και άποκαλυπτικά, τις άντιμαχόμενες αυτές δυνάμεις, τις θέσεις και τις αντίθεσες, που συνθέτουν την τραγωδία. “Ιδιαίτερα μάλιστα όταν ή κυριότερη σύγκρουση δέ γίνεται “έξωτερικά”, αλλά στο έσωτερικό, στην κορδιά και στο πνεύμα του ήρωα. Και αυτή είναι ή περίπλοκη του “Μάκβεθ. Γι’ αυτό είναι και ένα από τα δύο ή τρία έξογότερα άριστούργηματά του Σαίξπηρ και το δυσκολότερο απ’ όλα στην από σκηνης έρμηνεία του. “Η έξωτερική σύγκρουση —

έκείνη που κινά άμέσως το ένδιαφέρον του άκροστού—και που το πετυχαίνουμε χωρίς μεγάλη δυσκολία όταν πρόκειται για έργο

[ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 8]

του Σαίξπηρ—δεν υπάρχουν στο Μάκβεθ παρά μόνον από τέλος του έργου. Στην “Άμλετ υπάρχουν από την άρχή. Στην “Αλλά της Δαυίας συντελέσθηκε ένα φοβερό εγκλημα και ένας ένδωκτης “Άγγελος πλανιέται πάνω απ’ αυτό, περιμένοντας την κατάλληλη στιγμή, για να καταφέρει το θανάσιμο χτύπημα πάνω στον εγκληματία. “Ο θεατής άγωνιά από την πρώτη στιγμή και περιμένει το χτύπημα για να ίκανοποιηθεί. “Όσο άργει τόσο και το ένδιαφέρον αυξάνει με τά νέα στοιχεία που προσφέρονται στη δράση. Στο μεταξύ βέβαια αυτό συντελείται και ή βαθύτερη σύγκρουση μέσα στον έσωτερικό κόσμο του “Άμλετ—που είναι το πνευματικό ένδιαφέρον του έργου—άλλά αν ένας θεατής δεν την συλλαμβεί, διόλου δέ μειώνεται το θεατρικό ένδιαφέρον του, μάς και ή έξωτερική δράση και ή σύγκρουση είναι έντονα και πλούσια. Δέ συμβαίνει όμως παρόμοια και στο Μάκβεθ. “Ο ποιητής εδω το μόνο που προσφέρει για τη δραματική θεατρική έντυση είναι ή συμπλεκόμενη δράση και ή ύποβλητική άπίσθοφαιρα, που περιβάλλει το έργο. “Όλο το άλλο βάρος όμως το ρίχνει πάνω στους δύο ήρωές του : στο Μάκβεθ και στη Λαϊδή. “Αν από την πρώτη στιγμή δέ μάς γοητεύουν οι προμερές και οι γοητευτικές μαζί φυσιογνωμίες των δύο αυτών ήρώων, τότε το έργο αυτό δεν σώζεται από σκηνης. Και ή γοητεία έξαρτάται κύρια από την εμφάνιση της σωστής τους φυσιογνωμίας. Τόν “Άμλετ μπορεί να τον δώσω άκαλουθώντας έννοια τη μιά ή την άλλη αντίληψη—σωστή ή λαθοςαμένη—του χαρακτήρα του, χωρίς να ζημιώσω το θεατρικό ένδιαφέρον που πηγάζει από τη δράση. “Εδώ όμως, στο “Μάκβεθ” δεν μπορεί να συμβεί αυτό χωρίς να καταστρέψω το έργο και να έξασπένσω κάθε ένδιαφέρον. Και τούτο γιατί ή δράση—μάς που λείπει, στο πρώτο και μεγαλύτερο μέρος του έργου, ή έξωτερική σύγκρουση—βασίζεται και συγκροτείται : 1) από τις άμοιότητες και τις αντίθεσες των χαρακτήρων αυτών και 2) από τις αντίθεσες που υπάρχουν μέσα σ’ αυτούς τους ίδιους. Δυστυχώς στην παράσταση του “Μάκβεθ” από το θέατρο της κ. Κοστοπούλη δεν είδαμε άνοηλυφικά και έντονα τις διαφορές αυτές, όπως και τά πρωτεύοντα χαρακτηριστικά των ήρώων. “Ο άγοστητός μου κ. Σοραντιδης άσότησης, ετι από έλλειψη όρθης σύλληψη, αλλά άπο κοκόν ύπολογισμό. Νόμιμος ετι μπορούσε με τον κ. Παπά να δώσει το έσωτερικό δράμα του Μάκβεθ, ετω κι’ αν ο ήθοποιός του δεν θα είχε τις δραματικές εκείνες δυνάμεις που θα τον βοηθούσαν να παρουσιάσει τον ήρωα, τον όπεροχο πολεμιστή, τον άντρωμένο, τον κυριαρχικό, τον φλεγομένο από ζωιαμό άπομνητή. Παραπλήρηση. “Ο Μάκβεθ δεν έρμηνεύεται αν δέ βοηθού τά βασικά αυτά χαρακτηριστικά του. “Ο ίδιος ο Σαίξπηρ μάς το άποκαλύπτει. Συμφωνά με τη συνήθειά του να εικονίζει τους ήρωές του προτού τους γνωρίσουμε, μάς δίνει και το πορτραίτο του Μάκβεθ, που άντρωμένο πολεμιστή που τον στεφάνωσε ή νίκη και μόνον αυτό. Και τούτο γιατί οι δυνάμεις αυτές είναι εκείνες που άντιμάχονται το έντονο ζήτημα του καλλίτερου έαυτου του. Στις δυνάμεις αυτές κάνει έφεση ή λαϊδή για να το ύποχωρήσει την άμωση έκτέλεση του φόνου. Οι δυνάμεις αυτές είναι εκείνες που ύποβαστάζουν την έκφραση των “φόβων” του και δεν τους άφίονον να δειχτούν σάν φόβοι έννοια ανθρώπινου δειλού, τυπότηνιου, άνάλογο. Και έξέρουμε τι σπ-

μοιρία και ποιά αξία έχουν “φόβοι” αυτοί του Μάκβεθ. “Λόγιμον αν δέ δειχτούν ετι πραγματικά είναι. Δηλαδή σάν το νεκτιμω πετράδι της ύπαρξης του, που θα μάς έπινησει το ύμασμο και τη συμμόνοια. “Ο ρος αυτό της έρμηνείας του Μάκβεθ είναι το λεπτότερο και σημαντικότερο. Είναι εύκολο το πλαστογραφησόμε, γιατί ίδιος ο Μάκβεθ—όπως είπαμε παρανοεί τους “φόβους” του, λάνθων σά να πρόκειται για έννοια συμμοιών. Το δτι όμως είναι τέτοιο—και θα ήταν άστει για έναν άντρα σάν Μάκβεθ, που τά άτολμα τολμά μάς το άποκαλύπτουν ετι μολι έκδηλώσεις του κατά την άπό του φόνου και μετά το φόνου διόλου δέ λογαριάζει τις νέπειες και τον κίνδυνο της κάλυψη του φόνου—άλλά και άναφώσεις που υπάρχουν σέ λόγους του όσες φορές μάς για τις συνέπειες. Προσέξτε, πρώτο που μονόλογο στην σκηνη της 1ης πράξης. Το πρώτο μέρος με το ύπόλοιο διαλόγου βρίσκονται σέ τέλ άντίθεση. “Ο ήθοποιός θα πρέπει να δείξει με την ύποκρηση, ότι το πρώτο μισό δεν είναι παρά ένα ψάξιμο του Μάκβεθ για άδικαλογησει λογικά τους βους του. Γι’ αυτό και τά λό του εδω, το όλο του ύφος, ετι σπηδό και λογικό. “Ενώ αντίθετα στο δεύτερο μέρος, που είναι έξέσπασμα του ηγαιού έαυτου του, τί ποιήση, τί εικόνες, τί θρωπά.

“Η διαφορά αυτή στην έκφραση δέ δόθηκε από τον κ. Παπά, ετι και δεν προσητήκωσε ποτέ άλλες τέτοιες έκδηλώσεις Μάκβεθ, που τον δειγνουν όγαν κοινόν εγκληματία, αλλά τον πάγονόνα ήρωα.

Θά ήθελα να προχωρήσω σέ άλλες λεπτομέρειες της άμνησίας. “Αρκοίμα στις γενικές γραμμές, που άφορούν σά τα θεμέλια της όλης τραγίας. “Όσοι άποδεχθούν τις άμεις μας θα μπορούσαν με τους να δεικνύσουν τις άμεις τους πάνω στην έρμηνεία και όλων των άλλων κομμάτων του έργου.

ΠΕΛΟΣ ΚΑΤΣΕΛΗ

βερδ κι’ άνήκουστο τον σπρώχνει να είναι γι’ αυτόν ή κατάφαση, ή δικαίωση, της άντρείας του, της αξίας του, του ιδανικού του ! Νά ή πρώτη τραγική πλάνη του Μάκβεθ. “Ο φόκος του βασιληά Δώγκαν είναι για αυτόν το Κοκό μιά και θα τον σπώσει με το στέμμα. “Αλλά από την άλλη μεριά, μέσα από το ύποσυνείδητό του, ή άγαθή του φύση προβάλλει για να τον άποτρέψει από την άματηρή πράξη.

Πώς όμως ; “Όχι με την πειστική καταφάνη γλώσσα της λογικής ή της συνεδητής ήθικής ιδέας, αλλά ένσπρωκόμενος—όπως μάς λείπει ο Μπράντλεϋ—σε εικόνες της φαντασίας του που τον φοβίζουν και τον κατατρομάζουν”. Βέβαια οι “φόβοι” αυτοί είν’ τόσο λυγροί που καταφθάνουν για μιά στιγμή να τον άναγατίσουν από την πράξη του φόνου. Και ίσως θα το κατάθωναν ως στο τέλος, αν τους έννοιασε, αν τους έδιδε τη σημασία που έχουν κι’ αν δεν ύπηρχε ή γυναικία του, που τον έπεισε ότι είναι ντροπής στην άντρεία του να λογαριάζει τέτοιους “φόβους”. Νά ή δεύτερη και ή βαθύτερη τραγική πλάνη του Μάκβεθ και της γυναικίας του. “Οι τρομαχτικές εικόνες της “Ερρίκου, διακήρυττε ότι και “στα φαντασίας του που τον άποτρέ-